

خطرات انتقام‌جویی: بسیاری از افراد در انتظار انتقام از دشمنان خود هستند و این کینه‌جویی‌ها به انتقام‌های بی‌رحمانه و زنجیره‌ای منجر می‌شود. این رفتارها، خشونت، خونریزی، و بی‌عدالتی را به دنبال دارند که تاریخ پر از نمونه‌های آن است.

سیره انبیاء و اولیاء: در مقابل انتقام‌جویی‌ها، سیره انبیاء و اولیاء، به‌ویژه پیامبر اسلام و امامان معصوم (علیهم‌السلام)، همواره بر عفو و گذشت تأکید داشته است.

آیات قرآن و روایات: قرآن کریم و روایات اسلامی به‌وضوح بر اهمیت عفو و گذشت تأکید دارند و آن را به‌عنوان یک ویژگی برجسته اخلاقی معرفی می‌کنند. آیه «خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ» نشان‌دهنده اهمیت عفو و مدارا با دیگران است.

تأثیر عفو در روابط انسانی: عفو نه‌تنها موجب آرامش و تسکین در روابط فردی و اجتماعی می‌شود، بلکه می‌تواند دشمنان را به دوستان صمیمی تبدیل کند. همچنین، عفو از اشتباهات دیگران موجب تقویت روحیه اجتماعی و اصلاح فردی در جامعه می‌شود.

لزوم عفو در حفظ حقوق الهی: مؤمنان باید همواره در برابر خطاهای دیگران عفو و چشم‌پوشی کنند تا خود نیز از رحمت و بخشش الهی بهره‌مند شوند. این نوع رفتار نه تنها در روابط انسانی، بلکه در رابطه با خداوند نیز تأثیرگذار است.

این نکات بیانگر ضرورت عفو و رحمت الهی در اصلاح جامعه، تربیت اخلاقی انسان‌ها و تحقق روابط انسانی مبتنی بر عدالت و محبت است.

۱-۱-۳ پیشینه

با بررسی اجمالی که انجام شد، می‌توان گفت که بیشتر پژوهش‌ها به تعریف و معنای عفو و رحمت الهی پرداخته‌اند و کمتر به تبیین ماهیت و جایگاه آن‌ها در زندگی انسان توجه شده است. محققان و پژوهشگران علوم تربیتی و علوم قرآنی کاربرد و جایگاه این ویژگی‌های الهی را در زندگی انسان مورد مطالعه قرار داده‌اند، اما هنوز فضای گسترده‌ای برای بررسی دقیق‌تر و ارائه راهکارهای عملی برای تقویت این ویژگی‌ها طبق منابع اسلامی وجود دارد.

در حدیثی آمده است که وقتی آیه فوق نازل شد پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله به جبرئیل فرمود: منظور از این آیه چیست؟ و چه کاری باید انجام دهد؟ جبرئیل عرض کرد: نمی دانم باید از درگاه خداوند سؤال کنم. بار دیگر برگشت و عرض کرد:

«إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكَ أَنْ تَعْفُوَ عَمَّنْ ظَلَمَكَ وَ تَعْطِيَ مَنْ حَرَمَكَ وَ تَصِلَ مَنْ قَطَعَكَ»

خداوند به تو دستور می دهد کسی را که به تو ستم کرده عفو کنی، و کسی که تو را محروم کرده مشمول عطای خود سازی، و کسی که از تو بریده با او پیوند محبت داشته باشی» (بوعلی فضل بن حسن طبرسی، ۵۳۶ ق، مجمع البیان، جلد ۲، صفحه ۵۱۲) (مکارم شیرازی، ۱۳۸۴، ج ۳، ص ۴۱۶).

قرآن کریم پس از سفارش اغنیاء در رسیدگی به نزدیکان و مستمندان و مهاجران راه خدا می فرماید:

«وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ» (قرآن کریم، نور: ۲۲)

آن ها باید عفو کنند و چشم بپوشند؛ آیا دوست ندارید خدا شما را ببخشد؟ و خداوند آمرزنده مهربان است.

انسان نباید به لغزش های دیگران زیاد توجه کند، بلکه با چشم پوشی از آن ها باید به مشکلاتشان رسیدگی کند تا خداوند نیز از اشتباه های او چشم پوشی کند. امام علی (علیه السلام) نیز می فرماید:

«الصَّحْحَ أَنْ يَعْفوَ الرَّجُلُ عَمَّا يَجْنِي عَلَيْهِ وَ يَحْلُمَ عَمَّا يَغِيْظُهُ» صفح آن است که انسان جنایتی را که بر او وارد شده عفو کند و بر آنچه او را غضبناک می گرداند، حلم ورزد (آمدی و درایتی، ۱۳۸۱، ص ۳۱۵، ح ۵۰۰۹).

با توجه به بیانات فوق ضرورت و اهمیت مسئله را اینگونه می توان بیان کرد:

ضرورت عفو در برابر قدرت: عفو و گذشت هنگام قدرت، یکی از بزرگ ترین فضائل اخلاقی است که رسیدن به آن کار آسانی نیست. این فضیلت نه تنها به عنوان یک عمل انسانی و اخلاقی، بلکه به عنوان نشانه ای از تسلط بر نفس و تقوا در نظر گرفته می شود.

۱-۱-۲ ضرورت اهمیت مسئله

یکی از بزرگ‌ترین فضائل اخلاقی که رسیدن به آن کار آسانی نیست، عفو و گذشت به هنگام قدرت و ترک انتقام‌جویی است. زیرا بسیاری از مردم کینه‌ها را در سینه‌های خود پنهان می‌کنند و به طور دائم در انتظار روزی هستند که بر دشمن پیروز شوند و چندین برابر از او انتقام بگیرند. نه تنها بدی را به بدی پاسخ می‌گویند، بلکه یک بدی را به چندین بدی پاسخ می‌دهند و از همه بدتر اینکه گاه به این صفت رذیله و بسیار زشت افتخار هم می‌کنند و می‌گویند ما کسی هستیم که پس از پیروزی بر دشمن با او چنین و چنان کردیم.

تاریخ جهان پر است از انتقام‌جویی‌های بی‌رحمانه سلاطین و امرا و قبائل و اقوام و ملت‌ها. عجب اینکه انتقام‌جویی‌ها به صورت زنجیره‌ای پیش می‌رود.

اما به عکس، سیره انبیاء و اولیاء این بوده است که هنگام پیروزی حتی المقدور گذشته‌ها را با آب عفو بشویند و دشمنان سرسخت را از این طریق به دوستان صمیمی مبدل سازند. آن‌ها هرگز علاقه نداشتند خون را با خون بشویند (جز در موارد استثنا) و بدی را با بدی پاسخ گویند. بلکه سعی داشتند تا آنجا که مقدور است بدی‌ها را به خوبی پاسخ دهند، چرا که هدف آن‌ها تربیت بوده نه انتقام، خاموش کردن آتش بوده نه برافروختن آتش‌های جدید.

در آیه شریفه «خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ» (قرآن کریم، اعراف: ۱۹۹)

«عفو را بگیر (با آن‌ها مدارا کن و عذرشان را بپذیر) و مردم را به کارهای نیک دستور ده و از جاهلان روی بگردان (و با آن‌ها ستیزه‌جویی مکن)» خطاب به پیامبر بزرگ اسلام صلی الله علیه و آله است، خطابیه که تکلیف دیگران را نیز روشن می‌سازد.

این سه دستور که از سوی خداوند به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به عنوان یک رهبر بزرگ جامعه داده شده است، همه بیانگر اهمیت عفو و گذشت است. در دستور اول، توصیه به عفو می‌کند. دستور دوم اشاره به این دارد که بیش از آنچه مردم قدرت دارند از آن‌ها نخواهد، و در دستور سوم بی‌اعتنایی نسبت به مزاحمت‌های جاهلان را توصیه می‌کند که آن نیز آمیخته با نوعی عفو و گذشت است.

«فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ» (قرآن کریم، بقره: ۱۰۹)

پس (اگر ستمی از آن‌ها به شما رسید) درگذرید (و مدارا کنید) تا هنگامی که فرمان خدا برسد.

«وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ» (قرآن کریم، نور: ۲۲)

و باید عفو کنند و درگذرند، آیا دوست نمی‌دارید که خداوند بر شما ببخشد؟

یکی از زیباترین و شگفت‌انگیزترین صفات و خصوصیات که خدای متعال در قرآن کریم خود را با آن به بندگان خود معرفی می‌کند، صفت عفو و صفح (بخشش) است. برای درک بهتر اهمیت عفو و گذشت در فرهنگ قرآن، همین بس که کلید واژه عفو و مشتقات آن قریب به ۳۶ بار در قرآن کریم به کار گرفته شده است. در روایات معصومین (علیهم‌السلام) نیز سفارش‌ها و تأکیدات زیادی نسبت به عفو شده است. حضرت علی (علیه‌السلام) در حدیثی گرانها می‌فرماید: «العفو تاجُ از مکارمِ عفو، تاجی زینت‌بخش بر سر همه مکارم است (آمدی، ۵۵۰ق، حدیث ۵۲۰).

در فرهنگ تربیتی اهل بیت (علیهم‌السلام) که از طریق ادعیه و نیایش در اختیار انسان‌ها قرار گرفته است، بسیار واژه عفو و بخشش الهی برای انسان زمزمه می‌شود و انسان‌ها را به این صفت خداوند متعال توجه می‌دهند. امام سجاد (علیه‌السلام) در دعاهای خود بسیار به این صفت خداوند متعال اشاره می‌فرماید: «وَحَلَّصْتَهُ بِتَوْفِيقِكَ مِنْ وَرَطَاتِ الْمُجْرِمِينَ فَأَصْبَحَ طَلِيقَ عَفْوِكَ مِنْ إِسَارِ سُخْطِكَ وَ عَتِيقَ صُنْعِكَ مِنْ وَثَاقِ عَذْلِكَ» (امام سجاد (ع) / نیایش ۳۹) و تو او را به توفیق خود از ورطه هلاکت مجرمان خلاصی داده‌ای؛ پس آزادشده عفو تو از جمله اسیران سخط تو گشتند و در بند شده احسان تو از هم‌پیمانان عدالت تو شدند.

با توجه به تأکیدات قرآن و روایات معصومین (علیهم‌السلام)، راهکارهایی برای پیاده‌سازی عفو و گذشت در زندگی روزمره ارائه می‌شود. نخست، ارتقای آگاهی دینی و فلسفی انسان‌ها نسبت به آثار عفو و بخشش در دنیای فردی و اجتماعی می‌تواند کمک بزرگی به تقویت این ویژگی در افراد کند. همچنین، ایجاد فضاهای آموزشی و پرورشی که به ترویج این فضیلت پردازد و تجربیات موفق افراد در گذشت و عفو را معرفی کند، از دیگر راهکارهای مؤثر در این زمینه است. با تقویت این ویژگی در افراد، می‌توان به ایجاد جوامعی با روابط انسانی بهتر و سالم‌تر دست یافت، که در این پژوهش ما از نوع کیفی و توصیفی-تحلیلی و با هدف بررسی و تبیین مفهوم عفو و بخشش به راهکارهای تقویت آن می‌پردازیم.

این پژوهش به معرفی کلیات، مفاهیم و مبانی مربوط به موضوع بخشش در آموزه‌های دینی اختصاص دارد. در این فصل، مفاهیم اساسی مرتبط با عفو و بخشش در قرآن کریم و سیره اهل بیت (علیهم‌السلام) بررسی می‌شود تا زمینه‌ساز درک عمیق‌تری از این صفت الهی و کاربرد آن در زندگی اجتماعی انسان‌ها فراهم گردد. همچنین، به بررسی تأثیرات بخشش در روابط انسانی و نقش آن در کاهش اختلافات و مشکلات اجتماعی پرداخته می‌شود.

۱-۱ کلیات

در این بخش از پژوهش به معرفی مسئله و اهمیت بررسی مفاهیم اصلی مرتبط با عفو و بخشش در قرآن کریم و آموزه‌های دینی پرداخته و هدف اصلی پژوهش را روشن می‌کند. این بخش به بیان ضرورت و تأثیر این مفاهیم در تعاملات اجتماعی انسان‌ها و اصول تربیتی اسلام می‌پردازد.

۱-۱-۱ بیان مسئله

انسان در زندگی اجتماعی ناگزیر است با افراد و هموعان خود تعاملاتی داشته باشد. از آن‌جا که انسان‌ها دارای سلايق و نظرات مختلفی هستند، گاهی این اختلاف نظرها و سلايق موجب اصطکاکاتی بین افراد می‌شود که ممکن است انسان‌ها را از قوانین الهی خارج کند و به خطاهایی منجر شود. این خطاها یا از روی جهل و نادانی و یا از روی عناد و دشمنی است. انسان مؤمن بر اساس آموزه‌های دینی می‌تواند طبق آیات قرآن کریم و سیره پیشوایان دین، شیوه عفو و حلم را مورد نظر قرار دهد:

«وَإِنْ تَعْفُوا وَتَصْفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ» (قرآن کریم، تغابن: ۱۴)

اگر (از عقاب آن‌ها پس از توبه) عفو و آمرزش و چشم‌پوشی کنید، خدا هم (در حق همه شما) بسیار آمرزنده و مهربان است.

فصل اول: کلیات، مفاهیم و مبانی

۱۲۲..... ۵-۱ نتیجه گیری

۱۲۷ منابع

۷۶	۴-۳-۳ یاد مرگ و آخرت
۷۶	۵-۳-۳ تأکید بر احساس رضایت بعد از بخشش
۷۷	۶-۳-۳ پرورش عشق به خداوند
۷۸	۷-۳-۳ تأمل در فضیلت‌های اخلاقی و ارزش‌های انسانی
۷۹	۸-۳-۳ ترغیب به مهربانی و همدلی
۸۰	۹-۳-۳ درک ارزش معنوی بخشش
۸۱	۱۰-۳-۳ تمرکز بر نتایج مثبت بخشش
۸۱	۱۱-۳-۳ توبه به عنوان راهی برای تقویت گرایش به بخشش
۸۳	فصل چهارم : راهکارهای کنشی (رفتاری) تقویت بخشش بر اساس آموزه های اسلامی
۸۴	۱-۴ راهکارهای مستقیم اثرگذار بر تقویت بخشش
۸۴	۱-۱-۴ تمرین عملی بخشش در موارد کوچک
۸۵	۲-۱-۴ تقویت حس بخشش از طریق عبادات فردی
۸۵	۳-۱-۴ تمرین فروتنی و مدارا
۸۶	۴-۱-۴ استفاده از دعا برای طلب بخشش الهی
۸۷	۵-۱-۴ بازخوانی داستان‌های قرآنی درباره بخشش
۸۸	۶-۱-۴ الگوگیری از زندگی پیامبر و اهل بیت (ع)
۹۳	۲-۴ راهکارهای غیر مستقیم کنشی اثرگذار بر تقویت بخشش
۹۵	۳-۴ کنترل خشم
۹۵	۱-۳-۴ مفهوم خشم و پرخاشگری
۹۶	۲-۳-۴ پیامدهای خشم و پرخاشگری
۹۷	۳-۳-۴ راهکارهای مهار خشم طبق منابع اسلامی
۱۰۳	۴-۴ عدم قهر کردن
۱۰۴	۱-۴-۴ مذمت قهر کردن و دوری از برادران دینی
۱۰۵	۲-۴-۴ فضیلت آشتی و الفت
۱۰۸	۳-۴-۴ سلام کردن
۱۰۸	۴-۴-۴ مصافحه: عاملی مؤثر در ایجاد الفت
۱۱۰	۵-۴ عدم انتقام گیری
۱۱۱	۱-۵-۴ انواع انتقام
۱۱۲	۲-۵-۴ راهکارهای اسلامی برای مبارزه با حس انتقام‌جویی
۱۱۴	۶-۴ تقویت صفت صبر و حلم
۱۱۵	۱-۶-۴ ارتباط صبر با عفو
۱۱۵	۲-۶-۴ تأثیر صبر بر عفو و گذشت
۱۱۷	۳-۶-۴ نقش صبر در عفو و گذشت در خانواده
۱۱۸	۴-۶-۴ راهکارهای پیاده‌سازی صبر
۱۲۱	فصل پنجم : نتیجه‌گیری

۳۵.....	۲-۳-۲ عفو؛ سرسبد مکارم اخلاقی.....
۳۵.....	۳-۳-۲ عفو و پذیرش عذر دیگران؛ تجلی روحیه انسانی و معرفت به خداوند.....
۳۵.....	۴-۳-۲ عفو و بخشش؛ نشانه‌ای از بزرگواری و شجاعت در روابط انسانی.....
۳۶.....	۵-۳-۲ عفو و بخشش؛ نیکوترین عمل انسان مقتدر.....
۳۶.....	۶-۳-۲ عفو و بخشش به‌عنوان نشانه‌ای از بزرگی و نیکویی انسان.....
۳۷.....	۷-۳-۲ عفو و بخشش، زکات پیروزی.....
۳۷.....	۸-۳-۲ عفو و بخشش؛ بالاترین احسان.....
۳۷.....	۹-۳-۲ گذشت، برترین فضیلت اخلاقی.....
۳۸.....	۱۰-۳-۲ پیشتازی در عفو، نشان بزرگواری.....
۳۸.....	۱۱-۳-۲ عفو؛ برترین روش انتقام.....
۳۸.....	۱۲-۳-۲ عفو و نیکی؛ بهترین خوی‌های دنیا و آخرت.....
۳۹.....	۱۳-۳-۲ عفو و مدارا؛ توصیه‌های حکیمانه خضر (علیه‌السلام).....
۳۹.....	۱۴-۳-۲ پیروی از اهل بیت و ترویج گذشت و فضایل اخلاقی.....
۴۰.....	۴-۲ تبیین معرفتی بخشش در کلام بزرگان.....
۴۰.....	۱-۴-۲ مرحوم ملا مهدی نراقی.....
۴۱.....	۲-۴-۲ مرحوم ملا احمد نراقی.....
۴۲.....	۳-۴-۲ مرحوم امام خمینی(ره).....
۴۳.....	۴-۴-۲ آیت الله تحریری(حفظه الله).....
۴۵.....	۵-۲ تبیین آثار عفو و بخشش :.....
۴۶.....	۱-۵-۲ آثار فردی.....
۵۰.....	۲-۵-۲ آثار اجتماعی.....
۵۴.....	۳-۵-۲ آثار دنیوی.....
۶۱.....	۴-۵-۲ آثار اخروی.....
۶۷.....	فصل سوم: راهکارهای گرایشی بخشش بر اساس آموزه های اسلامی
۶۸.....	۱-۳ تعریف گرایش.....
۶۸.....	۲-۳ تبیین جایگاه راهکارهای گرایشی تقویت بخشش طبق آموزه های اسلامی.....
۷۰.....	۱-۲-۳ گره زدن بخشش به جنبه‌های رحمانیت الهی؛ راهی برای تقویت انگیزه بخشش.....
۷۰.....	۲-۲-۳ محبت و الفت اجتماعی؛ راهی برای نهادینه‌سازی فرهنگ بخشش.....
۷۱.....	۳-۲-۳ تقویت گرایش به بخشش با تأکید بر پاداش اخروی.....
۷۲.....	۴-۲-۳ ارتباط محبت و مدارا با بخشش.....
۷۲.....	۵-۲-۳ جایگاه بخشش در تقویت گرایش‌های اخلاقی و اجتماعی.....
۷۳.....	۳-۳ راهکارهای گرایشی تقویت بخشش براساس آموزه های اسلامی.....
۷۳.....	۱-۳-۳ تفکر و تعمق در صفات رحمانی و غفور بودن خداوند.....
۷۴.....	۲-۳-۳ تفکر در نعمت‌های الهی.....
۷۵.....	۳-۳-۳ تزکیه نفس و تقویت توکل به خدا.....

فهرست

فصل اول: کلیات، مفاهیم و مبانی.....	۱
۱-۱ کلیات.....	۲
۱-۱-۱ بیان مسئله.....	۲
۱-۱-۲ ضرورت اهمیت مسئله.....	۴
۱-۱-۳ پیشینه.....	۶
۱-۱-۴ نوآوری های تحقیق.....	۸
۱-۱-۵ اهداف.....	۹
۱-۱-۶ سوالات (اصلی فرعی).....	۹
۱-۱-۷ فرضیه ها.....	۱۰
۱-۱-۸ روش.....	۱۰
۱-۱-۹ ساختار پژوهش.....	۱۰
۲-۱ مفهوم شناسی.....	۱۰
۱-۲-۱ معنای لغوی مفهوم بخشش.....	۱۰
۲-۲-۱ معانی اصطلاحی.....	۱۱
۳-۲-۱ تفاوت بخشش و گذشت با واژه های مشابه.....	۱۴
۳-۱ مبانی.....	۱۸
۱-۳-۱ ابتدای بر صفت رحمت.....	۱۸
۲-۳-۱ ابتدای حکمت الهی بر عفو: بنیان گذاری رحمت الهی در نظام آفرینش.....	۲۰
۳-۳-۱ ابتدای حب و ود الهی بر عفو: ریشه های محبت الهی در بخشش و مغفرت.....	۲۲
۴-۳-۱ ابتدای حلم الهی بر عفو: ریشه های صبر و بردباری در بخشش و مغفرت.....	۲۴
۵-۳-۱ عفو و ابتدای قدرت الهی: پیوند توانمندی و بخشش در افعال خداوند.....	۲۵
فصل دوم: راهکارهای بینشی تقویت بخشش بر اساس آموزه های اسلامی.....	۲۹
۱-۲ تبیین فضیلت بخشش.....	۳۱
۲-۲ تبیین و شناخت ارزش عفو به عنوان فضیلتی قرآنی.....	۳۱
۱-۲-۲ عفو پرتویی از تقوا.....	۳۱
۲-۲-۲ عفو، زمینه ساز آمرزش و محبت الهی.....	۳۲
۳-۲-۲ عفو؛ از صفات کمالیه خداوند متعال.....	۳۲
۴-۲-۲ عفو؛ نشانه ای از عزم راسخ و اراده قوی.....	۳۳
۵-۲-۲ عفو؛ سفارش الهی به پیامبر (ص) و اهمیت آن در قرآن.....	۳۴
۳-۲ تبیین فضیلت بخشش بر اساس روایات اهل بیت (علیهم السلام).....	۳۴
۱-۳-۲ عفو؛ نیکوترین نیکی ها.....	۳۵

چکیده

عفو و رحمت الهی از ارزش‌های والای اسلامی به شمار می‌آید که در قرآن کریم و روایات اهل بیت (علیهم‌السلام) مورد تأکید قرار گرفته و نقشی اساسی در تربیت اخلاقی، کاهش تنش‌های اجتماعی و استحکام روابط انسانی ایفا می‌کند. پژوهش حاضر با هدف تبیین ابعاد نظری و عملی عفو و بخشش در آموزه‌های اسلامی، به روش توصیفی - تحلیلی و براساس منابع کتابخانه‌ای با تأکید بر منابع قرآنی و حدیثی به بررسی نقش این فضیلت در ارتقاء اخلاق فردی، کاهش تعارضات اجتماعی و تقویت پیوندهای انسانی پرداخته است. در این راستا، عفو به عنوان یکی از صفات الهی و جلوه‌های از رحمت واسعه الهی معرفی شده و کارکرد آن در ایجاد آرامش روانی و تعمیق معنویت فردی تحلیل گردیده است. این پژوهش، راهکارهای نهادینه سازی این فضیلت را در سه سطح بررسی میکند: راهکارهای بینشی شامل تبیین فضیلت بخشش، شناخت صفات رحمانی خداوند و درک آثار دنیوی و اخروی عفو؛ راهکارهای گرایشی شامل تقویت انگیزه‌های درونی از طریق تزکیه نفس، توکل، تأمل در عواقب انتقام و الگوگیری از سیره پیامبر اکرم (ص) و اهل بیت (علیهم‌السلام)؛ و راهکارهای کنشی همچون تمرین بخشش در موقعیتهای روزمره، مدیریت خشم، کنترل حس انتقام و دعا برای نرمی قلب. یافته‌ها نشان می‌دهد که ترویج فرهنگ عفو نه تنها در تأمین آرامش درونی و سلامت روان مؤثر است، بلکه موجب کاهش تنش‌های اجتماعی، تقویت انسجام جمعی و گسترش روابط مبتنی بر محبت و همدلی در جامعه میشود. در نتیجه ما با توجه به این که در به دست آوردن فضایل اخلاقی و رفع رذائل اخلاقی اصولاً باید در سه حیطه بینش و گرایش و کنش کار کنیم این سه راهکار می‌تواند این فضیلت اخلاقی را در ما به فعلیت برساند.

کلید واژه‌ها: اخلاق اسلامی، فضایل اخلاقی، بخشش، عفو، راهکارهای بخشش، آموزه‌های اسلامی

تقديم بهيشگاه اسوه صبر و عفو آقا امير المؤمنين (عليه السلام) و قطب عالم امکان حضرت ولي عصر

(عجل الله تعالى فرجه الشريف)...

حقوق مادی و معنوی پایان نامه

چاپ و انتشار پایان نامه های تحصیلی دانش پژوهان مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت بیانگر بخشی از فعالیت های علمی - پژوهشی مؤسسه است.

اینجانب علی دامکی دانش پژوه رشته تربیت اخلاقی مقطع کارشناسی ارشد، متعهد می گردم موارد ذیل را در خصوص حقوق مادی و معنوی پایان نامه ام با موضوع:

راهکارهای تقویت بخشش بر اساس آموزه های اسلامی

رعایت نمایم و در صورت تخلف از موارد ذیل، کلیه تبعات حقوقی آن بر عهده اینجانب خواهد بود:

در صورت اقدام به چاپ پایان نامه، مراتب را قبلاً به صورت کتبی به معاونت پژوهش مؤسسه اطلاع دهم و در صورت تمایل مؤسسه به چاپ پایان نامه به صورت کتاب، اولویت با مؤسسه خواهد بود.

در صورت موافقت معاونت پژوهش با چاپ پایان نامه به صورت کتاب توسط دانش پژوه، در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل چاپ گردد:

«کتاب حاضر حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته تربیت اخلاقی است که در سال ۱۴۰۳ در مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت به راهنمایی **استاد دکتر محمد جواد فلاح** از آن دفاع شده است».

به منظور غنی سازی منابع و مآخذ کتابخانه مؤسسه، دو نسخه از آن به کتابخانه و دو نسخه نیز جهت بهره برداری به معاونت پژوهش اهدا خواهد شد.

نام و نام خانوادگی دانش پژوه

امضا

بسمه تعالی

تعهد نامه اصالت پایان نامه

اینجانب **علی دامکی** فرزند **حسین** متولد **۱۳۶۹** به شماره شناسنامه **۴۴۵۰۰۳۴۰۴۱** صادره از تفت یزد به شماره دانشجویی **۹۹۱۱۲۰۱۲** رشته **تربیت اخلاقی** متعهد می شوم که مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل کار پژوهشی اینجانب است و دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این زمینه از آن ها استفاده شده است مطابق مقررات ارجاع و در فهرست منابع و مآخذ ذکر گردیده است.

این پایان نامه قبلاً برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است. در صورت اثبات تخلف (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادر شده توسط مؤسسه از اعتبار ساقط خواهد شد.

نام و نام خانوادگی دانش پژوه

امضا

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

دانشکده اخلاق
رشته تربیت اخلاقی
پایان نامه کارشناسی ارشد

راهکارهای تقویت بخشش بر اساس آموزه‌های اسلامی

استاد راهنما:
دکتر محمد جواد فلاح

نگارش:
علی دامکی

خرداد ماه ۱۴۰۴

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

بسمه تعالی

صورت جلسه دفاع پایان نامه

بیتدات خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولی عصر (عجل الله تعالی فرجه)

جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد جناب آقای علی داکمی رشته: تربیت اخلاقی

تحت عنوان: راهکارهای تقویت بخشش بر اساس آموزه های اسلامی

با حضور اساتذ راهنما، اساتذ مشاور و هیات داوران در مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت در تاریخ ۱۴۰۴/۳/۱۸ برگزار گردید پایان نامه ایشان

با کسب نمره به عدد: ۱۷ به حروف هفده با درجه خوب پذیرفته شد.

نام و نام خانوادگی	مرتبه علمی	امضاء
مدیر گروه: حجت الاسلام جناب آقای دکتر محمدجواد فدایی	سطح ۴	
استاد راهنما: جناب آقای دکتر محمدجواد فلاح	دکتر	
استاد مشاور: -----		
استاد داور: حجت الاسلام جناب آقای دکتر محمدجواد فدایی	سطح ۴	
نماینده تحصیلات تکمیلی: جناب آقای سیدمهدی موسوی	ارشد	

معاون آموزشی مؤسسه
مهدی الهیادوستی

الحمد لله

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

دانشکده اخلاق
رشته تربیت اخلاقی
پایان نامه کارشناسی ارشد

راهکارهای تقویت بخشش بر اساس آموزه‌های اسلامی

استاد راهنما:
دکتر محمد جواد فلاح

نگارش:
علی دامکی

خرداد ۱۴۰۴